

Asiantuntijalausunto

Eduskunta
talousvaliokunta
tav@eduskunta.fi

TEM lausunto talousvaliokunnalle hallituksen esityksestä laiksi alkoholilain muuttamisesta (HE 173/2024 vp)

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt työ- ja elinkeinoministeriön kirjallista lausuntoa hallituksen esityksestä laiksi alkoholilain muuttamisesta (HE 173/2024 vp).

Työ- ja elinkeinoministeriö tukee alkoholipolitiikan uudistamiseen liittyviä tavoitteita ja kilpailun lisäämistä. Ministeriö kannattaa edellytysten luomista uusille liiketoimintamalleille ja kilpailulle. Vaikka esityksessä ei esitetä säännöksiä kuluttajien kannalta merkittävästä etämyynnistä ja –ostosta, monipuolistuvat jakelumahdollisuudet olisivat todennäköisesti myönteisiä kuluttajien kannalta nykytilaan verrattuna. Toiminnanharjoittajan henkilökuntaan kuuluvalta toimituksen toteuttajalta vaadittava toimituspassi parantaisi kuluttajien luotamusta toimituksiin ja toimittajiin.

Laissa säädettäisiin, että alkoholijuomien toimitus olisi sallittua vain, jos alkoholijuoma olisi ostettu ja noudettu kotimaan vähittäismyynnistä tai alkoholiyhtiöstä. Alkoholijuoman toimitaja saisi luovuttaa ostajalle tai muulle vastaanottajalle vain sellaisia alkoholijuomia, joita toimitukseen luovuttaneella vähittäismyyntiluvanhaltijalla ja alkoholiyhtiöllä olisi vähittäismyyntiluvan tai lain nojalla oikeus myydä.

Elinkeinonharjoittajan näkökulmasta ehdotettu sääntelykokonaisuus luvan myöntämisen yleisistä ehdoista (12 §), toimitusluvan hakijaan liittyvistä yleisistä edellytyksistä (13 §) sekä toimitusluvan myöntämisen edellytyksistä (17 a §), on suhteellisen raskas. On epävarmaa, kuinka paljon muut kuin nykyiset vähittäismyyntiluvan haltijat, Alko Oy tai anniskeluluvan sekä vähittäismyyntiluvan haltijat hyödyntäisivät uutta toimituslupajärjestelmää.

Alkoholilain uudistuksia tehdään vaiheittain, mikä osaltaan vaikeuttaa kokonaiskuvan saamista järjestelmästä ja muutosten kokonaisvaikutusten arviointia. Järjestelmän kokonaisuutta on kuitenkin pyritty arvioimaan EU-lainsäädännön ja erityisesti EU:n toiminnasta annetun sopimuksen (SEUT) tavaroiden ja palveluiden vapaan liikkuvuuden määräysten näkökulmasta. Esitystä on täydennetty arviolla toimitusmyyntiä koskevan lupajärjestelmän EU-oikeuden mukaisuudesta erityisesti tilaviinien ja käsityöläisoluiden toimitusmyynnin osalta. Lisäksi arvioissa on kuvattu, miten tilaviinien ja käsityöläisoluiden toimittamisen mahdollistaminen suoraan myyntipaikalta ostajalle vaikuttaisi myös etämyyntiä koskevaan oikeustilaan.

Avoimuusdirektiivin ja palveludirektiivin mukaiset velvoitteet

Hallituksen esitysluonnos on asianmukaisesti ilmoitettu komissiolle ja muille jäsenvaltioille avoimuusdirektiivin (EU) 2015/1535 mukaisessa menettelyssä. Euroopan komissio pyysi

2. elokuuta Suomen viranomaisia toimittamaan lisätietoja ilmoitetusta luonnoksesta ja erityisesti siitä, sovelletaanko luonnoksen säännöksiä direktiivissä 2000/31/EY tarkoitettuihin tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajiin ja asetuksen (EU) 2022/2065 3 artiklan g alakohdassa määriteltyihin välityspalvelujen tarjoajiin. Suomen viranomaiset vastasivat 16. elokuuta 2024 komission lisätietopyyntöön.

Lausuntokierroksen jälkeen lakiesitystä muutettiin siten, että myös tilaviinien ja käsityöläisöluiden toimittaminen mahdollistettiin suoraan myyntipaikalta ostajalle. Avoimuusdirektiivi velvoittaa ilmoittamaan säädösehdotuksen uudelleen, jos siihen tehdään merkittäviä muutoksia. Tämän vuoksi aikaisempi ilmoitus peruutettiin ja esityksestä tehtiin uusi ilmoitus. Menettelyn mukainen odotusaika päättyy 19.12.2024. Jos komissio tai toinen jäsenvaltio tekee menettelyyn kuuluvan yksityiskohtaisen lausunnon, odotusaika pitenee kolmella kuukaudella. Lakiesitystä ei saa hyväksyä ennen odotusajan päättymistä. Jos menettelyn velvoitteita ei noudateta, säädöstä ei voi soveltaa.

Lakimuutos tulee ilmoittaa erikseen myös palveluista sisämarkkinoilla annetun direktiivin 123/2006/EY mukaisessa ilmoitusmenettelyssä komissiolle ja muille jäsenvaltioille, koska siinä asetetaan direktiivin 15 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaisia vaatimuksia, joilla tietyn toiminnan aloittaminen sallitaan vain tietyille palveluntarjoajille. Palveludirektiivin mukaisen ilmoituksen tekemiselle ei ole määräaika. Se voidaan tehdä säädöksen ollessa luonnosvaiheessa tai jo hyväksytystä säädöksestä. Ilmoituksen tekeminen ei estä jäsenvaltioita hyväksymästä kyseisiä säännöksiä. Komissio ja muut jäsenvaltiot voivat kommentoida tehtyä ilmoitusta kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksen tekemisestä. Komissio tutkii tänä aikana, onko säädös yhteensopiva yhteisön säännösten kanssa, ja tekee tarvittaessa päätöksen, jossa kyseistä jäsenvaltiota kehoitetaan jättämään ne hyväksymättä tai kumoamaan ne.

Palveludirektiivin velvoitteiden mukaan jäsenmaiden on varmistettava, että ilmoitettavat vaatimukset ovat syrjimättömiä – ne eivät saa suoraan tai välillisesti syrjiä kansalaisuuden tai yrityksen kotipaikan suhteen. Lisäksi vaatimusten on oltava välttämättömiä ja perusteltuja yleisen edun mukaisin pakottavin syin sekä oikeasuhteisia, niin että ne ovat omiaan takaamaan tavoitellun päämäärän saavuttamisen, ne eivät saa ylittää sitä, mikä on välttämätöntä tavoitteen saavuttamiseksi, eikä muilla vähemmän rajoittavilla toimenpiteillä voida saavuttaa samaa tulosta.